

UNITÁRIUS ÉLET

XVIII. ÉVFOLYAM, 2. SZÁM

1964. ÁPR.—JÚNIUS HÓ

A kiteljesedett élet

A nyitott ablakon zuhatagként ömlik be a napsugár s mint valami aranykéve élembe fekszik az íróasztalon. Kívül a reggeli szellő a Bakáts téri kórház kertjének gesztenyefáin suttogva játszik az üde levelekkel. A fényzőn keleti irányból az alföldi mezők üzenetét hozza, míg a levegő játéka a budai hegyek illatát szórja be a szobámba. Mennyit vártam erre az üzenetre. Hosszú téli hónapokon át lestem a sötét köd takarójának rongyain keresztül, hogy mikor jön már a tavasz, mely fölébreszti az alvó rügyeket, elűzi az enyhülni nem akaró hideget és feléleszti a dermedt életet.

S íme most itt van. Diadalszekéren jött. Felső rügyek kacagtak nyomában és mire észrevettük érkezését, pünkösdi rózsával s akácvirággal díszítette fel magát. Milliósziromlevelél mögött megannyi ígéret dala zeng. Ez a friss tavaszi lehelet ezer emlék édes ízét csókoltta életre bennem. Éreztem, hallottam, tudtam, hogy üzent a mező. Gyermekéveim legszebb tavaszainak verítékei, melyeknek gyöngyözését zúgolódva hordoztam sokszor a homlokomon, most lelkemben diadémmé szépültek emlékeimben. Szinte hallottam ismét Édesapám biztató szavait, ahogy ilyenkor mondogatni szokta: „Most ne maradjon otthon senki. Még a betegek is keljenek fel, ha csak tehetik, mert az élet most kezd kiteljesedni és ilyenkor órák alatt születnek csodák. Tudjátok meg, hogy: most telik a gabonás és a kamra, a pince és a szénatartó fészker.” Most meg lehet nyerni, de el is lehet veszíteni mindent. A természet futószalagján hömpölyögve jön felénk a csírába, szárba, kalászbaszókkent élet, a gazdagon terített asztalok minden áldása: az erő, a szépség, a biztonság és a megelégedés aranytartaléka. De semmi sem jön csak úgy magától. Útját egyengetni kell. Gép és ember tartsa tekintetét — ha úgy kell — még éjszaka is a göröngyökön. A teherbeesett világot segíteni kell ebben a szent vajúdásában, hogy a föld meghozhassa minden áldását, mire eljön a beérés ideje. Termelőszövetkezeteink népe, földművelő parasztságunk, vezetőivel együtt kinőttek már az átmeneti nehézségek szikes mezőiből s lábuk alatt, okos és értelmes eszmélés eredményeként egyre inkább öntudatra ébred a magyar Kánaán s ahogy erősödünk szocialis feladataink felismerésében és helyes értelmezésében, minden új tavasz könnye-

débben s diadalmasabban hozza magával a kiteljesedő életet. Mind jobb ízű lesz a kenyerünk, napfényesebb az otthonunk s üdítőbb a pihenésünk, a nyugalomunk.

Mi valóban elmondhatjuk, hogy életünk megnyerte önmagát s az út, amelyen most már bizton járunk, felfelé visz a fejlődés meredekén a boldog kiteljesedés felé. Tavaszban vagyunk, élünk és dolgozunk. Sokat ígérő, gyönyörű tavaszban. Nemcsak földjeinken, hanem a falvakban, városainkban, szellemünkben, művelődésünkben, kultúránkban, gyárainkban, iskoláinkban, ebben az egész „nostani felelősségteljes történelmünkben, mely csírába szókkent már s itt-ott kalászosodik sőt sorra beérnek a gyümölcsei mind.

S míg lelkemet belefürösztöttem ennyi sok szépség egyre, mind jobban áradó tengerébe és képzeletben hallgattam a május utolsó vasárnapi országos gyermeknap mennyei zengését, édes kacagását, bolyongtam a fővárosi mellékutcák színes aszfalt-rajzai között, közben az elmúlt napok összegyűjtött napilapjairól, elhangzott rádió és televízióelőadásokból, hírmagyarázatokból, mint valami rámtörő gyilkos artikulátlan ordítózását, hallottam az egyik amerikai szenátorok a kisebb méretű atombombák használatba vételét követelő, mérgező hangját. Láttam a perui stadion kiterített halottait. Hallottam az itt-ott fellobbanó háborúság tüzeinek szikrapattogását, a ciprusi fegyverek zúgását. Önkéntelenül is arra gondoltam, hogy a gyomirtás sorsot irányító munkája: fizikai és szellemi értelemben, bevetett földeken és művelt, vagy műveletlen lelkekben, most annyira sürgős s egyben olyan sokat ígérő, melyhez hasonló nem volt soha a történelemben.

A mi szenvedéseinkhez nemhogy húsz év, hanem húsz évszázad sem volna elég, hogy feledni tudjuk mind azt, amit átéltünk. Fizikai és lelki undorral utasítjuk vissza a háborúnak még a gondolatát is s a kiteljesedő élet szent szeretetével köszöntünk minden rügyfakadást a népek történelmének fáján és friss ugarán. A jó termés reménységével és megnyugtató tudatával végezzük hát becsületesen munkánkat ki-ki a maga barázdájában.

Pethő István
püspöki helynök

A Szentlélek mítosz vagy valóság

Már a legrégebbi időben foglalkoztatta az emberi képzetet a világ és az élet keletkezése. Ezzel kapcsolatban alakultak ki a különböző népeknél azok a mítoszok, amelyek az istenek létét és tevékenységét szemléltették. A sumer, akkád, hettita, indiai és görög mitológiában az istenek hímnemű és nőnemű párokra oszlanak. Rendszerint a föld istene volt a nőnemű, míg az ég istene a hímnemű.

Egyiptomban azonban nem a föld a női princípium, hanem fordítva, az ég nőnemű és a föld a hímnemű. Ennek oka a Nílus. A Nílus termékenyíti meg az egyiptomi földeket, ezért a Nílus és annak Istene Ozirisz a hímnemű és az égnek marad a női szerep. De az egyiptomi mitológia nemcsak ebben különbözik a többi népektől, hanem abban is, hogy az isten-párok hármassággá bővülnek: az ég, a föld és a szél isteneire. Egyesek szerint az ún. kozmikus triász a forrása a későbbi „szentháromságnak”. Eszerint a szentháromság a keresztény vallásban keleti hatásra jelenik meg, s még őrizi a szélisten emlékét a szentlélek alakjában.

Az Új Szövetségnek a Szentlélek kitöltéséről írott részben ezt olvashatjuk: „Akkor nagy hirtelenséggel lőn az égből mintegy sebesen zúgó szélnek zendülése, mely eltélé az egész házat, amelyben ülnek vala.”

Amint látjuk, valóban van hasonlóság a Szentlélek első eljövételének formája és a mítoszbéli szélsten között. És ez a hasonlóság azt jelentené, hogy a Szentlélek nem valóság, hanem mítosz? Koránt sem!

Ma már minden olvasott ember tudja, hogy a rég letűnt évezredek mitológiai istenei egymás után enyésztek el az emberi kultúra nagy temetőjében: az időben. A régi istenek meghaltak. Végzetesen ez volt a sorsuk, mert minden isten több-kevesebb emberi tulajdonsággal volt felruházva. De amikor az utolsó isten felett elhangzott az örök és titokzatos szellemvilág circumdédérunt-ja, a bethlemi istálló jászlában egy kisgyermek belemosolygott a világba, s ebben a mosolyban megszólalt az emberi sorsok fölött álló és örökké élő Isten; íme ennek a Gyermeknek az életében megmutatom magam az Embernek, hogy ismerje vagy legalább érezze meg a világok alkotóját, aki öröktől fogva él és uralkodik. S ismerje meg ennek az Istennek legnagyobb törvényét a szeretetet. Amint Jé-

zus élete és tanítása nem mítosz, hanem valóság, azonképpen a mi Istenünk sem mulandó mitológiai alak, hanem világot formáló és éltető erő, akinek lényege az öröklét.

A Szentlélek, Isten erejének és bölcsességének kiszáradása. Hihető-e, hogy az apostolok — miután elnyerték a Szentlélek ajándékát — valóban olyan beszédek tudtak mondani, amelyek hatására egész tömegek váltak keresztényekké? Nemcsak ez hihető hanem az is, hogy az apostolok által — Jézus nevében — végrehajtott csodák a Szentlélek állandó jelenlétének és működésének következtében keletkeztek.

Na és miért nem tapasztalható a Szentlélek hatása a mai modern életünkben? — kérdezhetsz valaki a cinikusok közül. — Talán elfújta a szél?

Megnyugtatlak, kételkedő Testvérem, a Szentlélek ma is eleven erőként hat és szüntelenül munkálkodik.

A Szentlélek működése az emberben, Istennek drága ajándéka. Ezt nem lehet kikényszeríteni. Kapják azok, akikkel Istennek különös céljai vannak. Mindenekelőtt alkalmassá kell tennünk magunkat a Szentlélek befogadására. Nem elég elismert szaktudósnak lenni valamely tudományágban, nem elég gazdagnak lenni, nem elég szegénynek lenni, nem elég, ha szorgalmas vagy, nem elég, ha józanéletű vagy, nem elég, ha alázatos vagy, — nem elég, nem elég, nem elég!..

Hát akkor mi kell ahhoz, hogy részese lehessen a Szentléleknek?

Mindenekelőtt olyan lelki fejlődésen kell átesnem, hogy összes szellemi és anyagi erőmet egyetlen cél felé tudjam mozgósítani: a magasabbrendű lelki és szellemi élet megértésére és átélésére. El kell jutnom odáig, hogy a világszellem lüktetésére szinkronizáljon az én szellemem lüktetése. Minden helyzetemben éreznem kell az egyetemes léte betöltő isteni harmóniát, s végül mindebből ki kell sarjadnia lelkemben a hitnek.

Ha itt tartok, akkor betölti valómat az a boldog tudat, hogy Istennek nemcsak gyermeke, hanem munkatársa tudok lenni. Ehhez a munkatársi viszonyhoz szükséges a Szentlélek ajándéka. Boldog ember, aki magáénak mondhatja...

Dr. Szabó István

HALÁLOZÁS

Néhány hete érkezett el hozzánk a szomorú hír, hogy elhunyt és eltemették Erdélyben néhai **Útó Béláné** nagytisztelt asszonyt, boldogemlékeztű **Útó Béla** esperes özvegyét.

Isten hosszú élettel áldotta meg, 93 évig élt!

Az egykori felsőfehéri Egyházkör tagjai, de egész egyetemes egyházunk területén élő atyáinkfiak közül is számosan jól ismerték **Útó Béláné** született Magyar Julianna nevét.

Körispatak, majd 44 éven át Alsórákos népe ölelte körül szeretetével kedves alakját. Búszkák voltak a neves és kiváló erényű esperesükre, de nagy tisztelettel néztek fel a nagytisztelt asszony alakjára is, aki példamutatóan töltötte be férje oldalán az unitárius lelkész és az esperes nevének nemes hivatását. Egyházunk ősi hagyományai szerint ugyanis a gyülekezetek és az egyetemes egyházi életben nemcsak a lelkészek vállain nyugodott az egyházi és a közösségi élet felelőssége, gondja, terhe és öröme is, hanem ezeket az édes gondokat és terheket megosztották lelkészeink hű és hivatásuk magaslatán álló hitveseikkel is. **Útó Béláné** Magyar Julianna egyik kiváló képviselője volt a néphez hű, a szolgálatban fáradhatatlan és a cselekvő szeretet gyakorlásában példamutató papnénak és „esperesné asszonynak”. Az idősebb nemzedék még emlékeztében hordozza az egykori parciálisok ünnepi eseményeit, amelyeken mindig ott volt férje oldalán a fáradha-

talatlan, a kedves és szeretetet sugárzó valóban Nagytisztelt Asszony!

Elhunytát gyermekei, Endre, Kálmán, Attila és Ilona gyászolják a nagykiterjedésű rokonságon és tisztelők hatalmas seregén kívül.

Útó Endre ifjú, de már is sok sikert arató kiváló operatanzakos művésznőnk, nagyanyját gyászolja az elhunytban.

Mi is kegyelettel őrizzük emlékeztét!

R. F. I.

Csongvay Dénes a bágyoni (Románia) állami iskola ny. igazgatója, v. egyházi tanácsos, 85 éves korában, június 3-án Marosvásárhelyt meghalt. Az elhunyt kiváló oktató kezelt alól a falusi ifjúság nemzedékei kerültek ki akik mélyeséges kegyelettel vették körül elhunyt mesterrük koporsóját.

Csongvay Dénes tevékeny részt vett Bágyon község fejlesztésének munkájában s széles körű gazdasági ismeretei révén irányt mutatott Bágyon és a környéki községek korszerű gazdálkodásának. Temetése június 6-án volt az Aranyosvidék lakosságának kiterjedt részvételével. A bágyoni unitárius templomban történt felravatalozás után az ottani temetőben helyezték örök nyugalomra. **Pethő István** esperes-püspöki helynök felesége és **Csongvay Lajos** nyárádszentlászlói lelkész édesatyját gyászolja az elhunytban.

„Boldogok a halottak, akik az Úrban hálnak meg.” (Jel. 14:13.)

HALOTTAINK

Boros Imre atyáinkfia, nyugdíjas 66 éves korában Budapesten elhunyt. Temetése május 28-án volt a rákoskeresztúri

temetőben, **Pethő István** püspöki helynök szolgálatával.

Lapzártakor kaptuk a fájdalmas hírt, hogy a kolozsvári főgimnázium egykori rajztanára, **Tóth István**, a kiváló festőművész 72 éves korában Kolozsvárott meghalt. Temetése május 23-án volt a kolozsvári házsongárdi temetőbe.

Máté Gyula ny. SZTK-tisztviselő életének 66 évében Budapesten meghalt. **Máté Ernő**, lapunk egykori kiadója testvérbátyját gyászolja az elhunytban. Hamvasztás előtti búcsúztatója április 2-án volt a rákoskeresztúri temetőben.

Miklós Ernőné Czirmes Anna ny. postamesternő, **Miklós Károly**, egyházkörünk érdemes pénztárnokának sógornője Kobátfalván meghalt. A környező községek lakosságának széleskörű részvételével helyezték örök nyugalomra.

Dr. Vernes István ny. ügyészégi elnök, Egyházköri Közgyűlésünk régi, érdemes tagja, életének 87. évében, Nyíregyházán elhunyt. Amíg életkora és egészségi állapota engedte, tevékeny, buzgó lélekkel vett részt egyházunk életében. Igaz ember, példamutató unitárius volt. Április 28-án széleskörű részvét mellett helyezték örök nyugalomra a nyíregyházi északi temetőben, Bajor János kocsordi lelkész szolgálatával. **Dr. Vernes Gyula** egyházi tanácsos édesatyját gyászolja az elhunytban.

Robonyi Piroska testvérünk életének 70. évében keresztényi türelemmel viselt hosszú szenvedés után Budapesten meghalt. Április 30-án helyezték örök nyugalomra a rákoskeresztúri temetőben **Gyórfi István** lelkész szolgálatával. **Dr. Bartha Andorné** nővérét gyászolja az elhunytban.

Unitárius lelkészképzés

A Román Népköztársaságban levő protestáns egyházak a kolozsvári Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teológiai Intézet keretében végzik lelkészeik kiképzését, az egyes egyházak hitvallása alapján. Az Intézet élén az Intézeti Tanács áll, melynek elnöke a rektor, tagjai a prorektor, a nagyszebeni Németnyelvű Ágazat felelős professzora, valamint 5 tanár, akik közül egyet-egyét az illetékes egyházak püspöke jelöl ki. Az 1963/64. iskolai évben az Intézet rektora továbbra is Dr. Juhász István ref. professzor, a prorektori tisztséget pedig dr. Bende Béla atyánkfia tölti be. Unitárius egyházunkat a Tanácsban dr. Kovács Lajos professzor képviseli, aki az intézet rendes tanára. Óraadói minőségben tanítanak Rostás Dénes és dr. Lőrinczy Géza atyánkfiak. A jelen iskolai évben a következő unitárius hallgatók vannak: I. évfolyamon Aranyossy György, Harkó Zoltán, Sütő Miklós, Varga István; a II. évfolyamon: Kálnoki Kiss Tamás, a III. évfolyamon Halmágyi Csaba és Kozma Albert. Magiszterjelölt Szabó Árpád püspöki titkár, az unitárius rendszeres teológiai szakcsoporton. Az intézetet fenntartó protestáns egyházak összes hallgatóikat tanulmányi segélyben, vagy egyházi ösztöndíjban részesítik s ezáltal hallgatóink mentesülve vannak minden anyagi gondtól. Az egyházi segélyt még kiegészíti a sátoros ünnepek alkalmából híveinktől kapott legátum. Az intézet didaktikai, adminisztratív és kisegítő személyzetének javadalmazását az állam utalja az egyetemi alkalmazottaknak járó fizetéssel. Az I. félévi vizsgákat 1964. január hó folyamán tartottuk és hallgatóink lelkiismeretes felkészültségről tettek bizonyosságot. Február 3–4 napjain teológiai csendes napokat tartottunk. Professzorainkon kívül hallgatóink részére Főt. dr. Kiss Elek püspök úr tartott két előadást az alábbi tárgykörből: „Isten megismerése és akaratának teljesítése, mint a keresztény élet célja”; és „Isten tisztelete és Jézus erkölcsi parancsolatainak betöltése, mint a keresztény élet tartalma”. Az összes hallgatóknak a csendes napok alkalmából dr. Borbáth Dániel ref. és dr. Kovács Lajos unitárius professzor atyánkfiak hirdették az ígét.

Örömmel számolunk be arról, hogy az 1963/64. iskolai évben Kálnoki Kiss Tamás budapesti teol. hallgató a Román Népköztársaság Vallásügyi Államtitkárságának és a Magyar Népköztársaság Állami Egyházügyi Hivatalának legmesszebbmenő támogatásával a II. évet Intézetünkben végzi. Kálnoki Kiss Tamás, mint ifjú teológiai hallgató, komolyságával és alapos felkészültségével igen nagy megbecsülésnek örvend professzoraink és hallgatóink részéről. Karácsonykor és húsvétkor, mint kolozsvári légátus, nagyszerű szónoklatával híveink őszinte ragaszkodását érdemelte ki. Május 4–7. napjain hallgatóink, mint minden évben, tanulmányi kiránduláson vettek részt. Meglátogatták Nagyvárad, Arad, Temesvár, Karánsebes, Petrozsény, Déva helységeket. Nagyváradon Buthi Sándor ref. püspök úr, Aradon Teoctist ortodox püspök, Temesváron N. Corneanu ortodox érsek úr fogadta professzorainkat és hallgatóinkat. Hazafelé jövet kiránduló csoportunk Déva várában felkereste Dávid Ferenc börtöncelláját. Rostás Dénes professzor kegyelettel idézte mártír püspökünk halhatatlan alakját, akinek névtelen sírjánál első alkalommal gyűltek össze reformátusok, evangélikusok és unitáriusok. E megragadó pillanatokban éreztük, hogy az igazi ökumenikus szellem Dávid Ferenc börtönében virágba szökken ezen a szép tavaszi májusi napon, és hallgatóink ebben az egymást megbecsülő ökumenikus szellemben készülnek hivatásuk megélésére. Megemlítjük, hogy Intézetünket felkeresték az Egyházak Világtanácsának képviselői: dr. C. Fry elnökkel az élükön, valamint dr. Wytema és dr. Goudeover atyánkfiak is, a Szabadelvű Keresztények Nemzetközi Egyesületének elnöke és titkára. Kedves vendégeinket dr. Juhász István rektor köszöntötte, ismertető az Intézet keretében folyó teológiai tudományos munkát és a különböző egyházakhoz tartozó tanárok, hallgatók testvéri együttmű-

ködését. Dr. Wytema és dr. Goudeover atyánkfiak üdvözölték Intézetünk összes tanárait és hallgatóit, majd megtekintették a könyvtárat, kifejezve mély hálájukat a testvéri fogadtatásért.

Unitárius hallgatóink közül Halmágyi Csaba III. éves hallgatónk tanulmányait a nagyszebeni Németnyelvű Ágazatunknál végzi és így jó alkalma van arra, hogy a német nyelvet is elsajátítsa. Két ref. magiszterjelölt a bukaresti Ortodox Teológián végzi tanulmányait, viszont az ő részükről egy hallgató tanul szintén a nagyszebeni Ágazaton. Így szolgáljuk és teszünk bizonyosságot a testvéri közeledés és szeretet krisztusi parancsáról. Beszámolónk írásakor vettük a lesújtó hírt, hogy április 30.-án, hosszas szívbetegség után 45 éves korában elhunyt dr. Dobby Béla professzor, a nagyszebeni Németnyelvű Ágazatunk kiváló teologusa. Elhunyt testvérünknek áldott pihenést kívánunk Atyánkknál, itt maradt édesanyjának, hitvesének és két gyermekének adjon a Mindenható erőt a veszteség elhordozására. Felekezeti különbség nélkül könnyes szemekkel siratjuk fiatalon elhunyt drága munkatársunkat és igazi barátunkat.

A Kolozsvári Egyetemi Fokú Egységes Protestáns Teol. Intézet keretében szép, Istennek tetsző áldott magvetés folyik, és hisszük, hogy a közös Intézet kebeléből kirajzó új lelkésznevezdek munkáján, igehirdetésén a mi egy Istenünk gazdag áldása leszen.

Izsák Vilmos
Teológiai Intézet titkára

Egy unitárius ezermester

Kiss Istvánról, gyulai szórványunk ügybuzgó gondnokáról — „Gyulaiakról — Gyulaiaknak” címmel érdekes cikket írt a „Gyulai Hírlap” hasábjain dr. Márai György. Érdemesnek tartjuk a közleményt szemelvényesen lapunk nyilvánossága útján: az unitárius közvélemény előtt ismertetni.

Sokoldalú tehetsége és művészete folytán sokan tanárként, többen nagy érdekű leleteket feltáró régészként, mások ügyeskező hangszerkészítőként, újabban bűvös kezű faragó és intarzia művészként ismerik. Egyes remekműveit és néhány régészeti anyagát számon tartják hazánkban éppen úgy, mint a külföldön. Lakása sokszínű életet élő múzeum. Háromszéken, Sepsiszentgyörgyön született, — vallja a sokoldalú művész, — a századfordulón, a Székelyföld mozgalmas, színes világa, színes formái élnek ma is benne. „Nyugdíjas vagyok, van időm, reggeltől estig vések, faragok, fűrészelek. Terveim és a megrendelések sarkalnak, a munka során támadnak új ötletek és lehetőségek.

Életem nagy élménye Móra Ferenc barátsága, tőle a régészetet tanultam, nagy értékű feltárásokat végeztünk együtt Kétegyházán és Eleken. Kőkorszaki edényeim a gepidák, a rómaiak korából és Árpád-kori leleteim nagy része a szegedi múzeumban vannak kiállítva. Legbüszkébb azonban Móra Ferenc leveleire vagyok és arra, hogy kétegyházi lakásomon készült az „Aranykoporsó” című regény néhány fejezete. Móra dedikált fényképét nem adnám oda semmi pénzért.

Már gyermekkoromban fúrtam-faragtam, kopjafákkal sok „piculát” szereztem. Kopjafa-mintás sakkkészleteim díjat nyertek és az egész világon ismertek. Később barátaim és tanítványaim részére hegedűt, brácsát és gordonkát készítettem, melyeken ma is igen szép hangon muzikálnak, újabban a csontfaragás és az intarzia foglalkoztat. A gyulai várat ábrázoló nagyméretű intarziámat most vették meg, úgy tudom valamelyik miniszteri szobába kerül, akárcsak a most megrendelt intarziás „Erkel-portré”.

Kiváló testvérünknek további sikereket kívánunk.

Egy igaz jó ember emlékezete

Dr. Nyiredy Géza professzor halálának félézázados fordulóján

Jó félézáz évvel ezelőtt, s még azon is túl néhány esztendővel, amikor a kolozsvári unitárius főgimnázium alsóosztályos tanulójaként első verselmemet írogattam, s tudomást szerzett róluk a mindentudó, különösen a diákok titkait hamar megtudó dr. Nyiredy Géza szeretett tanárunk, a drága, igaz, jó ember, nem korholt könnyelmű betűvetéseim szörnyű bűne miatt, de jóságos megértéssel, s talán-talán biztató bátorítással is a következőket mondotta:

— De akkor legalább olyan költő légy, mint Szentiványi Mihály.

Én akkor még nem tudtam, hogy Szentiványi Mihály milyen költő, amikor pedig megtudtam, már nem mondhattam meg az én szeretett drága jó tanáromnak:

— Tanár úr kérem, én olyan nagy költő soha-soha nem lehetek...

Mert az én drága jó Nyiredy Géza tanárom korán, még élete delelőjén, alig 53 éves korában itthagyt bennünket. Ezerkilencszáztizennégyben, tanév vége felé, amikor amúgyis megsokszorozódik minden gond az iskolákban, gimnáziumban, egyetemen egyaránt, hirtelen láz, betegség lepte meg. A drága, jó, mindenkire aggódó, csak magával nem törődő ember, nem akarta tetézni tanártársai évvégi terhét, se tanítványai vakációt váró örömeit rontani, s betegsége kezelését a szünidőre hagyva, tovább végezte változatlanul munkáját. A láz azonban erősebb az embernél, a betegség pedig a legerősebb emberi akaratot is legyőzi.

Hiába küzdött ellenük emberfeletti akarattal a drága jó ember, így történt vele is. S 1914. június 9-én, amire senki nem számított; bekövetkezett a nem várt katasztrófa. Géza bácsi, aki mindig csak örömet szerzett mindenkinek, most bánatba borultan hagyott itt mindenkit, akik pedig olyan elszakíthatatlan hittel, hűséggel ragaszkodtak hozzá, szerető családját, szeretett tanítványait, megrendült barátait, ismerőseit, tisztelőit.

Éppen félézáz éve, hogy meghalt.

Kezdő újságíró voltam s mint akit új hivatása hirtelen megdöbbentő feladat teljesítése elé állít, keresni kezdtem a szavakat, hogy legalább megközelítőleg ki tudjam fejezni a bennem kavargó-gomolygó gondolatokat, a magárahagyott család, velük együttérző tanárok, könnyeiket titkolni sem tudó tanítványok, az egész életükre hozzájött gyógyszerészek, a rövid egyetemi gyakorlatok alatt is tántoríthatatlanul elbűvölt tanárjelöltek, orvostanhallgatók érzéseinek bár parányi részét. „Szeretett jó Géza bácsinknak, a gyógyszerészek atyjának”, a legjobb tanárnak, a legideálisabb embernek, a szeretet, jóság eszményképének mondotta mindenki s mondtam én is az akkori „Estilap”-ba írt nekrológomban, de mivel egyetlen emberi jelző sem csilapította le mérhetetlen megrendülésem, nem elégtett ki a kötelelességszerűen megírt életrajzi emlékezés, az „Ellenzék”-ben a következő apoteotikus, felhevült szavakkal próbáltam enyhíteni az éppen Úrnapján bekövetkezett halál múlthatatlan fájdalmait:

„Ezen a magasztos ünnepen jött el a végzet, hogy akit a sors életében annyiszor bántott, most végső pihenésében megnyugtassa. Úrnapján dicsőült meg a páratlan férfiú. Úrnapján neki zúgtak a harangok, érte szállott a zsolozsma hangja az Úr zsámolya elé; érte könnyeztek azok, akiket legjobban sújtott a hirtelen távozása. Aki életében nem ismerte a pihenést, most ott fekszik síri ágyában. Elment, de itthagya örök emlékül a szeretetet, amit hirdetett és ami elfogyhatatlan marad iránta.”

Dr. Nyiredy Géza 1861. április 27-én született Nagyajtán. Abban a háromszéki községben, amely annyi kiváló embert, író, tudóst adott a magyar kultúrának.

Iskoláit szülőfaluján kívül Brassóban, Székelykeresztúrt és Kolozsvárt végezte. Az ősi kollégiumban tett érettségi után 1882-ben ugyancsak a kolozsvári tudományegyetem matematikai-természettudományi karára iratkozott be természetrajz-vegytanszakos tanárjelöltnek. Rendkívüli szorgalommal készült hivatására. Olyan páratlan buzgalommal, mint aki be akar hozni valami általa vélt, vagy a sors mostohaságai miatt annak ítélte ifjúkori mulasztásokat. 1886-ban már oklevelet szerez, egyben gyakornok lesz az Európa-szerte híres dr. Fabinyi Rudolf vegytanprofesszor mellett. Alig pár hónap s még abban az évben tanársegéd ugyanazon a tanszéken. Ezen állásában való megmaradása mellett 1888-ban a gyógyszerészgyakornokok egyetemi tanfolyamának vezetőtanárává nevezik ki. 1889-ben pedig a kémiai tudományok doktorává avatják.

Gyönyörű egyetemi pályafutás előtt áll. De egyháza sem nélkülözheti a kiváló fiatal tudóst. 1890-ben előbb helyettes tanárnak, majd 1892-ben rendes tanárnak választják meg. Tudományos megalapozottságának széles körű távlatait mi sem bizonyítja jobban, mint tanári beiktatóján tartott székfoglaló értekezése, melynek címe: „A különböző tudományok egymáshoz való viszonya”. Ettől kezdve élete és munkássága megoszlik az egyetem vegytani tanszéke, a gyógyszerészek tanfolyama és az iskola között. Amelyekhez hozzájárul még gyönyörű családi élete is. Nem is egy ember, de több ember életének munkáját is kitöltené.

Munkássága a vegyi tudományok egész területét felöleli. Issekutz és Jakabházy professzorokkal közösen írt nagyobb munkája a „Gyógyszerészmé” tisztiorvosok és gyógyszerészek részére. Számos szaktanulmányán kívül Titrimetria; Elemző vegytan; Szerves kémia és „Kémia rövid vázlat” című könyvei jelentek meg.

Dr. Gál Kelemen, akivel együtt iktatják be tanári állásába s aki megelőzően a kollégium igazgatója is volt rövid ideig, így ír róla a kolozsvári unitárius kollégium története című munkájában:

„Alapos képzettségű tudós. Tanítványai szerették, rajongtak érte. Nekik ő Géza bácsi volt. A kollégium szép és gazdag természetrajzi és vegytani gyűjteményét, melyet apósa Benczédi Gergely tanár kezdett öntudatosabban gyarapítani, állandóan és szeretettel gondozta, rendezte, növelte. E gyűjtemény legjobb és leggazdagabb középkolai szertárakhoz tartozik. Meghonosította és rendszeressé tette a természetrajzi tanulmányi kirándulásokat, melyeken szeretetreméltóságával és alapos ismereteivel az ifjúságból a természet barátait nevelte.

Tanítványaitól nem állott távol, a katedra olimpuszi magaslatán, hanem leszállott közéjük. Egyéniségéből a szeretetnek az a titkos fluiduma áradott, amely csilapíthatatlanul megnyerte tanítványai szívét. A tanuló nem félelemmel és szorongással, hanem örömtől pirult arcával közeledik hozzája. Ez a megnyerő, mindenkit meghódító, elbájoló meleg szeretet ömlik el egész lényén.”

Szebb jellemzést, találóbb szavakat nem lehet írni róla. Ezekben a szavakban benne van az egész ember: a tanár az egyházi és közéleti férfiú, az egész Nyiredy Géza. Mert Nyiredy Géza iskolájával együtt az egyháza is, s amit mint tanár, intézmények és bizottságok vezetője, vagy csak egyszerű tagja, mindazt az egyházzal is tette s egyháza hírével-nevét szolgálta azzal is, amivel a tudományt és közéletet annak falain kívül szolgálja.

Fiatal korában, 1892-ben házasságba lép. Tanári állásában elődje, egyházunk nagynevű pénzügyi vezetője, Benczédi Gergely és áldott lelkű felesége, Mikó Klára

széplelkű leányát Zsuzsikát, híres jogtanárunk és felesége aranyosrákosi Székely Klára unokáját veszi el. Ha Nyiredy Géza az igaz jó ember példaképe, felesége, Benczédi Zsuzsika az igazi nemeslelkű nő mintaképe. Házasságukat négy gyermekkel áldotta meg a sors, akik közül Margit élete virágában, 18 éves korban meghalt. Az egymást követő csapásokon átmenő édesanya továbbápolta ezt a virágoskertet, míg az új hajtások, unokák is virágbaszökkentek s csak amikor már magára hagyhatta a legfrissebb hajtásokat is, akkor távozot el mindannyiunk szomorúságára.

Mennyi régi emlék, s az emlékek közt mennyi öröm. A gyarló emlékezés fel nem tudja mérni, hogy mennyi

szépség, öröm fakadt ennek az igaz jó embernek a szívéből s mennyi szeretetet, jóságot vesztettünk el az ő elvesztésével. Esményképünkül választottuk, de követni vajmi kevesen, s vajmi nehezen tudjuk. Pedig az általa tanított s örökségül hagyott tulajdonságok, a szépség szeretete, a jóság gyakorlása, az igazság szolgálata, egymás megértése, embertársaink megbecsülése nélkül nem tölthetjük be feladatunkat, az élet boldog és eredménydús továbbfolytatását. Bölcsesség vezette, jóság irányította, szépség ékesítette életét. Ezek nélkül a tulajdonságok nélkül szegények és értetlenek maradunk.

S. Nagy László

Unitárius szemmel

Ha valaki megkérdezné tőlem, hogy mi az, amit az unitárius vallásban igen tiszteletreméltónak tartok, kb. ezt válaszolnám: A világosságra, az egyszerűsége való törekvés. Már hitbuzgó őseink is Istent „Világosság szent Atyjának” fogták fel, azért esdekeltek hozzá, hogy világosítsa meg a szíveket és az elméket. Fejlődő életünkben a következő jelenségeket figyelhetjük meg: az utakat mindenfelé megegyenesítik, a kanyarodókat kiküszöbölik, a mélyedéseket feltöltik, magaslatokat legyalulják, hogy az út rövid, látható, áttekinthető, egyenes vonalban kösse össze a távolságokat. Ilyen módszerrel jártak el őseink s járunk el mi is. Szentek, közvetítők kanyarait, álfilozófusok okoskodásának ingoványait kiküszöböltük, hogy Jézus egyenes útján jussunk el Istenhez. Ami homályos volt vallásunkban, azt igyekeztünk „kigyomláni”, hogy vallásunk és korunk tudományos felfogása között „szembenállás” ne történjék. Régióta tudjuk azt, hogy a tudomány és a vallás „szembenállásából”, ugyanúgy, mint a Nap, Föld, Hold esetében csak „fogyatkozás” származhatik: a mi részükre. Ezért a világos tudomány útja a mi útunk is volt. Azt is megfigyelhetjük, hogy az épületek tervezésében, kivitelezésében milyen nagy szerepet játszik ma a nagyvonalúság. Eltűntek a szűk kis méretek, megnöttek az ablakok, az ajtók, hogy a fény, a világosság áradjon az épületekbe a tágult réseken. A cirádákat, a cikornyás vonalakat, értelmetlen ki- és beszögelléseket felváltotta a merész, egysíkú homlokzat, a sima arcél, az épület belsejében a zezugokat a célszerű helykihasználás. 400 éves történelmünk arról tanúskodik, hogy nemcsak Erdélyben, de Európában is mi voltunk a vallásos fejlődés élcsapata. Dávid Ferencről napjainkig minden szellemi nagyságunk arra törekedett, hogy tágítsa a vallásos szemléletű ablakait, hogy kiküszöbölje vallásunkból a felesleges cirádákat, cikornyákat. A művészet minden ágában egy lassú, de célszerű egyszerűsítési folyamat észlelhető. A festők pepecselés helyett a színek tömörítésével, a mondanivaló döbbenetes vagy legalább is meglepő beállításával igyekeznek hatni. A szobrászok az aprólékosság helyett a lényegre törnek, a jellegzetes vonások, mozdulatok drámai megörökítésével. Az irodalomban a legnagyobb erény: a rövidség, a világosság, az egyszerűség. Egy jól sikerült négysoros versben többet mondhat a költő, mint rég a fecsegő az egész kötetben. A mai ember ideje korlátolt, beosztott. Nem futja az időből, de a türelemből sem a több ezer oldalas könyv elolvasására. Ennek tudatában az írók szűkítik, rövidítik, egyszerűsítik mondanivalójukat, mert látják, hogy a rádió, a film, televízió megszámlálhatatlan látványosság igényt tart az ember figyelmére. A politikusok közül az férközik az ember szívéhez közel, aki a végső nagy kérdéseket a legszemléletesebben le tudja egyszerűsíteni, előtárni. Lényegre, egyszerűsége, érthetőségre, rövidségre, világosságra törekedett a mi vallásunk, amióta létrejött. Ime néhány alaptétele vallásunknak: Egy az Isten: Jézus valóságos ember

volt. Isten lelke lakozik bennünk. A földi élet a legszébb valóság, fejlődő valóság. Az ember Isten gyermeke, munkatársa. Isten segítségével boldog otthonná teheti ezt a szép világot, vagy korlátoltságával pokollá zúzhatja azt.

Ime mennyi sok rokon vonást fedezhetünk fel unitárius vallásunk és korunk jelenségei között. De ha végezetül valaki felteszi nekem ezt a kényelmetlen kérdést: Mindezek dacára mi unitáriusok miért vagyunk olyan kevesen, ezt válaszolnám: A hivatalos statisztika adatai nem egyeznek meg a valósággal. Az emberek igen nagy részében kétfelé vált a hit és a vallás. Hiszik azt — ha hívő emberek, ami a józan észszel megegyezik, ami unitárius, vagy azzal legalább is rokon. És vallják azt, amit ősapáik, mert úgymond nem akarnak „köpenyforgatók” lenni. Szolidaritásra készíti őket a régi nyáj törvénye, a hagyomány, a megszokás, gyermekemlékek, a helytelenül alkalmazott illem, stb. De jönnie kell valamilyen „szélfúvásnak”, amely hajlékonyabbá teszi a megmerevedett kereteket, és elősegíti az emberek új, őszinte csoportosulását.

Dr. Szász Dénes
esperes
(Székelyudvarhely)

50 éve lesz néhány nap múlva, hogy hazánk fölött beborult az ég: kitört az első világháború. Ez a szomorú évforduló komor felhőként árnyékolja be az emlékező lélek legtitkosabb rejtekét is. Mennyi gyászt, vért és szenvedést zúdított ránk és az emberek százegyreire következményeiben az a végzetes júniusvégi nap, amikor az utcasarkon fölrémlett a riasztó plakát: „Mindent meg gondoltam, mindent megfontoltam” hadba szólító királyi szava. Utcáinkat, tereinket elárasztották a csalárd módon felgerjesztett álhazafiság tajtékzó hullámai. És megkezdődött a nagy menetelés a végzet fekete torka felé.

Amint azonban elindult a bénák, csonkák hazaözönlő véres processiója, a felajzott harcikedv lassan hűlni kezdett, s mindenképp az elkeseredés parázsa ütött fészket a félrevezetett tömegek szívében. Mindazok ellen, akik imperialista hóbortjaiktól megittasulva vámot szedtek a harcolók véréből, s még a hadiözvegyek és árvák sovány kenyerét is elorozták, hogy saját iszákjuk minél kövérebb legyen.

Azt a sok-sok szenvedést, amit az első világháború zúdított az emberiség fejére, megtette azután a második háború a maga rettentő embertelenségével, a front mögött, a haláltáborokban is irtván az emberek széles sokaságát.

A félévszázad távolából felénk sötétlő e gyászos évforduló, roppant mementó és gyötrő figyelmeztetés, hadd erősítse meg szívünkben a szent elhatározást, forró fogadalmat: „Soha többé háborút”.

Világhírű magyar unitárius

Mindjárt az első világháború után egy különös, furcsa nevet röppentett fel a világhír. Spanyol hangzása mögött senki sem sejtethetett magyar embert, még kevésbé lehetett sejtetni, hogy mögötte unitárius magyar író is rejlik.

Az unitáriusok sok kiváló s köztük sok világhírű embert adtak az egyetemes műveltségnek. A magyar unitáriusok is nem egy elismerést érdemlő tehetséggel járultak hozzá az általános művelődés történetéhez. Elég, ha Bartók Bélára gondolunk s máris a legmértőbben fejezzük ki viszonyunkat a haladó kultúrához. Én most egy olyan világhírre emelkedett magyar unitáriusról szeretnék megemlékezni, aki a magyar és világirodalomban régen ismert, de a mai magyar társadalom alig-alig tud valamit róla. Orbók Lorándról szólnék.

Orbók Loránd 1884 március 6-án (tehát most 80 éve) született Pozsonyban, ahol édesapja matematika-fizika tanár volt. A család erdélyi, Háromszék megyei, kőkösi eredetű s onnan kerültek Aranyosszékre, Kövendre. Idők folyamán a család több jeles egyházi és tanügyi férfiút ad. Loránd nagyapja nemcsak Aranyosszéken, de egész Erdélyszerte ismert unitárius pap. Apja, Mór, már fiatalon jó nevű író, újságíró, pedagógus, lapszerkesztő, lelkes kultúrmunkás s mint a budapesti egyetem bölcsészeti karának egyik legkiválóbban végzett matematika—természettan szaktanárát igazgatónak nevezik ki a Felvidékre, egy új fiú- és leányiskola megszervezésére. Pozsonyban már jeles szakíró, több tankönyve jelenik meg, ismeri egész Pest s a legkiválóbb tudósok, a legjobb nevű pedagógusok közt emlegetik, tankönyvei pedig széthordják nevét az egész országban. Mint országos hírű pedagógus, tudós matematikus kerül vissza szűkebb hazájába, Kolozsvárra, a tanítóképző intézet igazgatójaként.

Orbók Loránd már a kolozsvári unitárius kollégiumban tesz érettségét, s 32 osztálytársa közül legelső eminensként kerül ki. Francia—német szakos tanárjelölt lesz, előbb a kolozsvári tudományegyetemen, majd a párizsi Sorbonon. Szünideit Budapesten, majd Svájcban, végül Párizsban tölti. 1907-ben doktorrá avatják, s utána kinevezik a fővárosi Jurányi utcai felsőbb-leányiskola tanárává, 1909-ben beutazza Görögországot, Törökországot, Kisásziát. Pesten az ország legkiválóbb s nagyrészt a Nyugat köré csoportosult fiatal írók egyik kiemelkedő egyénisége, már Kolozsvárt megírja első színdarabját, a Bolond Istók című népi játékot, Pesten azonban már teljesen a színpad felé tájékozik, s több színpadi műve közül a „Tündér” című vígjátékát a Vígszínház mutatja be, még két másik

darabját a Magyar Színház köti le. Nem elégítik ki elért eredményei, s maga csinál színházat. Kosztolányi Dezső, Rédey Tivadar, Jaschik Álmos és fivére Attila, aki már szintén a színpad világa felé kacsintgat, valamint más írók és művészek közreműködésével megalapítja az első magyar művészi bábszínházat.

A szünidők változatlanul Párizsba maradnak. Ady Endre első párizsi cicerónéja s az új táltos első hírharangja, örökre lelkes hirdetője lesz. Együtt rója a bulvárdokat Baja Benedekkel, Bodor Aladárral, Oláh Gáborral, akik két könyvet is írnak külföldi útjaikról, majd régi kolozsvári barátjával, Kuncz Aladárral sükéreznek a francia gloire fény sugarában. Sajnos, a világháború is Franciaországban éri mindkettőjüket. A két jó barát internálótáborba kerül. A fény sugarak egyszerre árnyékokká válnak: A Fekete Kolostor tragikus képet mutat. Orbóknak menyasszonya is van. Francia menyasszonya mindent elkövet kiszabadításáért. Végre semleges diplomáciai közbelépéssel sikerült kimenteni vőlegényét. Fogsága borzalmaitól megmenekül, de haza nem jöhet. Csak semleges államba mehet. Minden pénz nélkül, gyalog indul Spanyolországba. Betegen érkezik Barcelónába. Hűségess menyasszonya ugyancsak otthagya hazáját, utána megy, s végleg Barcelónában telepednek le. Egyrészt hálából a spanyolok iránt, amiért befogadták, másrészt, hogy ezzel is kifejezésre juttassa mérhetetlen akaraterejét, konok dacát minden akadállyal szemben, „Lorenzo Azért is” névvel írja új darabjait s az új név egyszerre világhírre emeli. A spanyol és katalán színpadok után a német, svéd, lengyel színházak következnek, minden darabja sorozatosan fut, míg végül Amerika fölteszi a koronát sikereire. Goyáról és Casanováról írt s New Yorkban is sorozatos előadásokat ért két színművét a világsajtó klasszikus alkotásoknak minősítette.

A francia internáltságban, valamint spanyolországi vándorútján szerzett betegsége azonban felemészttette ellenálló erejét s alig 40 éves korában, sikerei csúcán, 1924. június 20-án hirtelen végzett vele. Ennek is épp 40 éve.

A budapesti Színházstudományi Intézet kegyeletos érzéssel összegyűjtötte e valósággal byroni küzdelmeken átment, hazája által sem eléggé méltányolt író nálunk teljesen ismeretlen, világsikereket aratott darabjait, azokat lefordította, hogy végre itthon is módot nyújtson megismerésükre.

Ime Orbók Loránd útja a világirodalomban. Ime egy székely csillag járása a nagyvilág óriási égboltozatán.

(snl.)

HÍREK

Pethő István püspöki helynök április 25-én és 26-án hódmezővásárhelyi hívei körében tartózkodott és istentiszteleti szolgálatot tartott.

Dr. Kovács Lajos egyházi főjegyző (Kolozsvár) a húsvéti ünnepek alkalmával két hetet családi látogatáson fővárosunkban töltött. Virágvasárnapján Hőgyes utcai templomunkban prédikált, húsvét első napján a Nagy Ignác utcai templomunkban prédikált, az ottani gyülekezeti összejövetelen pedig evangelizációs szolgálatot teljesített. A gyülekezet tagjai a kedves vendéget nagy szeretettel vették körül. Mély áhítatot ébresztő szolgálatai maradandó emléket hagytak a hallgatói lelkében.

Körösfői K. Aladárról, a kiváló festőművésztől a történelmi jelentőségű 1568-i tordai országgyűlést megörökítő festmény jeles alkotójáról nevezte el, dr. Nyiredy Géza ek. titkár javaslatára a művész születésének századik évfordulója alkalmából a gödöllői tanács végrehajtó bizottsága az ottani Erdő utcát, ahol a művész lakóháza és műterme állott, mely ezernél több alkotásával együtt a második világháború martaléka lett.

Ferencz Mária Emese Ferencz József és felesége, K. Nagy Mária leánya és Goda Csaba László május 14-én házasságot kötött. Gratulálunk és az új párnak sok boldogságot kívánunk.

Konfirmációs ünnepség volt Nagy Ignác utcai templomunkban. 8 fiút és 6 leányt fogadott be a gyülekezet közösségébe.

Papi békegyűlés volt május 13-án a Hazafias Népfőnt Budapesti Bizottságának rendezésében. — A gyűlés napirendjén Zádor Endre külügyminisztériumi csoportvezető tartott nagy érdeklődéssel kísért előadást a leszerelésről és az időszzerű nemzetközi kérdésekről.

UNITARIUS ÉLET

Laptulajdonos a Magyarországi Unitárius Egyházkör.

Felelős szerkesztő és kiadó: Pethő István.

Évi előfizetési díj 12 forint.

Budapest, IX., Hőgyes Endre utca 3.

Táv.: 137—186. Csekksz.: 50 561.

INDEX: 25.842.

64.2586/2 — Zrínyi Nyomda Budapest
Felelős vezető: Bolgár Imre igazgató

Külföldi egyházi hírek

Andrási Györgyöt iktatta be lelkészi tisztségbe ifj. Bárány József esperes Oklándon (Románia).

A melbourne-i unitárius templomot, amelynek lelkésze Rev. Viktor James, eladóra tették és hozzákezdték egy korszerű stílusban tervezett új templom építéséhez. A templom — amelyet szép kert vesz majd körül — előreláthatólag ez év decemberében lesz kész.

A londoni Essex Hall-beli unitárius templomban húsvét vasárnapján H. S. Stern főrabbi tartott templomi beszédet. Ez volt az első eset, hogy zsidó egyházi szónok szerepelt ottani unitárius templomban. A szónok beszédében az emberiség kívánságait körvonalazta s azokat többek között a népek, fajok békés együttélésében, a véleménynyilvánítás szabadságában, a vallási türelmességekben, a munkához való jog tiszteletben tartásában jelölte meg. A beszédet rendkívül népes templomi közönség hallgatta végig s a napi sajtó is széles körben foglalkozott azzal.